

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Cursus Theologico-Moralis

Ad usum Tyronum elucubratus, Et in Quotidianis Prælectionibus

Quoad ea, quæ Moralis Theologia disputat de Legibus, de Præceptis
Decalogi, de Restitutione, ac de Contractibus

Viva, Domenico

Patavii, 1723

Quæstio VIII. De Promissione, & Donatione.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40673

pter negotium Caji, & itidem a Cajo aliud simile pretium exigere; quia valor profectus non minuitur per hoc, quod pluribus sit proficiuus: Sic qui profecturus Romam indiget equo, si inueniat equum reductivum, potest pro illo reducendo pretium exigere, ut omnes etiam Doctores docent; ergo etiam in casu nostro locans operam suam pluribus in solidum singulis aequae utilem, ac si pro illo solo locaretur, potest a singulis integrum stipendium accipere.

Notandum tamen cum Hurtad. diff. 9., hoc non militare, quando ad vindicandam iniustitiam locatoris taxatum sit stipendium operae locatae; tunc enim illi stipendio rationabiliter taxato standum est, siue opera sit proficiua uni, siue pluribus.

XI. Utrum autem Sacerdoti, qui tenetur dicere Missam pro sola praesentia, ut ajunt, liceat unum stipendium accipere pro praesentia, & alterum pro applicatione Missae? Negant Gavant., & Barbof. apud Tambur. de Sacrif. Missae lib. 3. cap. 1. §. 3. num. 14., tum quia Sacra Congregatio sub obtestatione Divini Iudicii praecipit, ut pro singulis Missis singula stipendia accipiantur; tum etiam quia, ut no-

tat Dian. part. 5. tract. 14. resol. 35. ex Rodriq. in tali casu stipendium, quod acciperetur pro applicanda Missa, videretur accipi pro re spirituali; atque adeo simoniace. Sed, ut notavimus in Trutina Theologica exponendo thesim octavam ab Alex. VII. proscriptam, probabile est id licere (ut docent Suar. disp. 86. sect. 5., Vafq., & Lug. disp. 21. de Euchar. num. 21., qui scripsit post laudatum decretum,) dummodo constet, quod offerens stipendium pro officatura solum exigat praesentiam, siue ob concursum populi, siue ut speciali honore talis locus afficiatur. In hoc enim casu unum stipendium accipitur pro labore extrinseco Missae, ut scilicet Missa in tali loco, & tempore celebretur, alterum pro Missae applicatione, quando liberum est Sacerdoti Missam, cui maluerit, applicare. In dubio tamen an offerens stipendium velit utrumque, videlicet & praesentiam, & applicationem, nequit duplex stipendium accipi, ut docent communius contra Marchin. apud eundem Tambur. num. 19. Nec accipitur simoniace stipendium pro Missae applicatione, quia accipitur ob sacrificantis sustentationem, ut explicavimus loco laudato.

Q U A E S T I O VIII.

De Promissione, & Donatione.

Quaerendum primo, Quid ferant isti Contractus? Secundo, Quando obligent, & quomodo? Tertio, Quinam, & quantum donare possint? Quarto, Quandonam possit revocari Donatio?

A R T I C. I.

Quid importet Promissio, & Donatio?

I. Promissio est spontanea, vera, ac deliberata fidei obligatio de re bona,

& possibili.

II. Promissio prodiga etiam jurata non obligat, si ejus executio sit illicita; Quod si executio sit licita, probabiliter obligat solum ad quantitatem, in qua nulla est prodigalitas.

III.

III. Donatio est datio liberalis, sive fiat ex liberalitate, sive ex gratitudine, quin res donata ex iustitia debeatur. Jure positivo non transfertur dominium per donationem ante traditionem rei donatae.

IV. Inter promissionem, & donationem verbalem fere nullum est discrimen.

V. Differunt tamen a Pollicitatione, quippe qua stat sine acceptatione; Necnon a Pacto, quod fert utriusque contrahentis obligationem; Et a Stipulatione, qua importat formulam quandam contrahendi.

I. **Q**Uæritur primo: Quid sit Promissio?

Respondeo cum Less., Promissionem esse Spontaneam, veram, & deliberatam fidei obligationem factam alicui de re bona, & possibili; Dicitur Spontanea, nam vi, & metu extorta non obligat. Utrum autem promissio metu levi extorta sit valida jure naturæ? Dissidium est apud Doctores; Afirmant enim Sanch. lib. 4. disp. 14. cum Less. cap. 17. Negant Azor., Molin., Vasq., ut diximus in Opusculo de Principiis Moralitatis quæst. 4. art. 1.; videtur quippe tam promissio, quam donatio natura sua postulare, ut liberaliter fiant: Dicitur Vera, nam promissio ficta non obligat, nisi aliquod inde damnum sequatur, ut dicemus fuse cum de Sponsalibus: Dicitur Deliberata, quia sine plena deliberatione, quæ requiritur ad peccandum mortaliter, ne sub veniali quidem obligat: Dicitur Fidei Obligatio, nam propositum purum aliquid faciendi non obligat, nisi fides detur, & obligetur, seu nisi promittens velit se obligare ex virtute fidei, seu fidelitatis: Dicitur De re bona, & possibili; nam de re mala non obligat; Unde qui promisit ob pecuniam acceptam occidere inimicum, tenetur solum pecuniam restituere, antequam inimicum occidat; Nec obligat si sit de re im-

Pars IV.

possibili, siquidem ad impossibile nemo tenetur.

II. Præterea promissio prodiga, quando ejus executio est illicita, non obligat, etiamsi juramento firmata sit; At si executio, & impletio promissionis prodigæ non sit illicita, obligat, quamvis facta fuerit cum peccato saltem veniali: Sicut in communiori sententia qui promisit dare Cajo centum propter homicidium, quamvis peccet promittendo, tenetur tamen posito homicidio implere promissum. Quare in casu nostro, si puella nobilis verbi gratia prodige promisit matrimonium pauperi, & ignobili contra voluntatem parentum, quamvis peccarit promittendo prodige, tenetur tamen juxta sententiam Less., Sanch. lib. 3. disp. 9., & Molin. disp. 271. stare promissioni factæ, posito quod sine peccato illam implere possit; quia quamvis ante obligationem talis promissionis velle hujusmodi matrimonium contrahere sit peccatum saltem veniale prodigalitatis; at posita obligatione promissionis est solutio debiti, & actus fidelitatis, vel justitiæ; Sicut enim prodiga donatio incipiens a reali traditione (hoc est quando res ipsa simul traditur) vere transfert jus in rem, ita prodiga promissio transfert jus ad rem, quo jure posito teneris implere promissum.

Multi tamen cum Ledesm., Salon. apud Dian. part. 4. tract. 4. resol. 27. docent oppositum; quod scilicet promissio prodiga, etiam juramento firmata, non obliget, nisi solum ad quantitatem, in qua nulla est prodigalitas, non vero ad incrementum; quia cum largitio prodiga sit saltem peccatum veniale, promissio licet jurata de tali traditione est nulla, eo quod sit de re mala; Unde qui promisit prodige centum meretrici, tenetur solum illi dare, quod alii ejusdem conditionis eidem dare consueverunt.

Q

III.

III. Quæritur secundo: Quid sit Donatio?

Respondeo esse Dationem liberalem, seu quæ fit ex liberalitate, vel gratitudine, itaut nullatenus ex iustitia res donata debeatur: Duplex autem datur donatio: Una, quæ conjungitur cum reali traditione rei, quæ donatur, & hæc transfert dominium rei in donatarium: Altera vero, quæ non conjungitur cum reali traditione rei, sed solum cum traditione verbali, seu cum promissione traditionis; & hæc quamvis natura sua sufficiens esset ad dominium transferendum, jure tamen positivo non transfert, nisi sequatur traditio. Quare si res donata prius Cajo deinde donetur, & tradatur, seu vendatur Titio, hic acquirit illius dominium, & Cajo habet solum actionem personalem in donantem; nam per solam donationem verbalem acquiritur solum jus ad rem, non in re, ut notat Less. lib. 2. cap. 18. num. 12.

IV. Hinc infertur, Primo, promissionem differre a donatione; quia per promissionem, quæ respicit donationem futuram, non transfertur dominium, per donationem vero etiam si verbalem, natura sua dominium transfertur. Verum quia stante jure positivo per donationem verbalem de facto non transfertur dominium, ideo parum interest, ut notat Less. loc. cit. num. 15., inter donationem verbalem, & promissionem; vel ad summum in hoc differunt, ut notat Vvadingus, quod donatio etiam ante traditionem pariat actionem civilem, secus vero promissio.

V. Infertur secundo, promissionem differre a Pollicitatione; quia pollicitatio est nuda promissio, seu datio fidei, nondum secuta acceptatione, unde omnis pollicitatio est promissio, non econtra.

Tertio infertur, differre a Pacto;

quia hoc fert in utroque pacifcente obligationem; Contra vero promissio in solo promittente. Quarto differre a stipulatione; quia hæc importat formulam quandam contrahendi, quæ fit præcedente interrogatione creditoris, & responsione debitoris.

ARTICULUS II.

Quando obligent Promissio, ac Donatio; Et Quomodo?

- I. Promissio, ac donatio mere interna, si fiant Deo, obligant, non tamen si fiant homini.
- II. Obligat promissio interna de dando aliquid homini; si ea fiat soli Deo per modum voti.
- III. Si promissio interna fiat homini cum juramento, & non per modum voti, non obligat, & ante acceptationem revocari potest.
- IV. Nec datur obligatio patefaciendi promissario internam promissionem; Nec per illam transfertur dominium.
- V. Universim promissio externa, etiam jurata, ante acceptationem non obligat, sed potest revocari, nisi juramentum fiat per modum voti.
- VI. Jure positivo promissio facta Civitati, aut Infanti parit obligationem ante acceptationem; & probabiliter etiam qua fit ad pias causas.
- VII. Promissio facta Civitati jure positivo solum revocari non potest ante acceptationem, nec datur obligatio illam implendi ante petitionem.
- VIII. Pro foro externo, ut promissio sit valida, debet exprimi causa, propter quam fit.
- IX. Promissio, ac donatio, si fiant absenti per Nuntium, aut per literas, quoniam pacto valide accipiuntur? Et quid si ante acceptationem revocentur?
- X. Post mortem donantis valide potest acci-

acceptari donatio missa per Nuncium, aut per Epistolam; nisi detur mandatum Nuncio, ut nomine Principalis donet, & mandatum hoc non sit ad pias causas.

- XI. Probabilius ad duplicem solutionem tenetur Nuncius, si sua culpa non fuerit tradita donataria res donata ante mortem donantis.
- XII. Petrus donans Paulo agrum cum onere, quod det Titio mille post quinquennium; etiam elapso quinquennio potest hoc onus revocare, si nondum sit acceptatum a Titio.
- XIII. Probabilius promissio acceptata in materia gravi obligat sub gravi ex virtute iustitiae, aut fidelitatis valde affinis iustitiae, seu qua sit iustitia minus rigorosa.
- XIV. In multis discriminatur obligatio orta ex iustitia ab obligatione orta ex fidelitate, qua est iustitia minus rigorosa.
- XV. Est, qui velit obligationem promissionis pendere regulariter ab intentione promittentis; Et in dubio an promittens voluerit sub gravi se obligare, judicandum ex communiter contingentibus.
- XVI. In promissione solet subintelligi conditio illa, Nisi rerum status notabiliter mutetur.
- XVII. Ut possit promissio acceptata obligare sub gravi, requiritur materia notabilis, qua est duplo, aut quadruplo major, quam in furto. Hinc qui omittit facere unum Sacrum debitum ex iustitia, aut ex voto, peccat mortaliter; secus vero si illud debeat ex fidelitate.
- XVIII. Promissio facta ob turpem causam revocanda est; at peccato sceleris probabilius obligat.
- XIX. Jure naturali sunt irrita promissiones, qua circa culpam impleri non possunt; jure tamen positivo plures alia promissiones irritantur. Quando nam ista posito juramento obligant?

I. **Q**uæritur primo: An promissio, vel donatio mere interna obligent?

Respondeo, obligare, si fiant Deo inspectori cordium, non vero si fiant homini; quia ut possit homo alteri homini obligari, requiritur manifestatio sensibilis per signa externa; Sicut etiam requiritur acceptatio, ut mox dicemus; Et quidem utrumque probabilius jure naturali, seu jure gentium requiritur, quam jure positivo, ut docet Lefs. cap. 18. dub. 5., & 6. Ratio est, quia id ubique gentium observatur: Quamvis si possent homines internas cogitationes cognoscere (sicut possunt Angeli, quando ad eos diriguntur) posset per actus mere internos illis fieri donatio, vel promissio.

II. Hinc sequitur primo, promissionem internam tunc solum obligare, quando fit per modum voti, seu promissionis factæ soli Deo, quamvis sit de re grata homini; ut si quis voleat, seu promittat Deo facere elemosynam Petro. Ratio est, quia talis promissio non fit Petro, sed Deo.

III. Sequitur secundo, promissionem internam factam homini cum juramento, sed non per modum voti non obligare, & ante acceptationem posse revocari. Ratio est, quia talis promissio non fieret Deo, sed fieret homini; Juramentum autem, quod superadditur, sequitur naturam actus, & imbibit conditionem illius actus, supra quem cadit, ex leg. final. Cod. De non numerata pecunia; ergo cum promissio, seu pollicitatio facta homini ex natura sua ferat hanc conditionem, videlicet nisi revocetur ante acceptationem, ut notat Trull. dub. 4., sequitur juramentum cum eadem conditione ad id solum obligare, quod scilicet impleatur promissum, si non revocetur ante acceptationem. Ita Trull. dub. 3. ex Sanch. lib.

lib. 1. disp. 7., & Bonac. disp. 3. quaest. 11. punct. 2.

IV. Dian. part. 3. tract. 5. resol. 116. docuit cum Sor., Ledesm., & aliis, quod qui mente aliquid alteri promissit, aut donavit, teneatur patefacere illi, quod pollicitus est. At Less. loc. cit. cap. 18. num. 34. dicit hoc videri durum, & incredibile, quod nusquam gentium sit usitatum. Docuit pariter Dian. ibidem probabile esse, quod per solum actum internum possit per donationem, vel promissionem transferri dominium: Unde putavit, quod pauper quidam, cui constitit Petrum aliquid illi promississe per actum interiore, poterat illud sibi compensare per occultam compensationem, eo quod non posset in iudicio ipsum exigere; Et ita etiam Mendoz., Palat. Santarel. apud eundem; Quod tamen communius negatur.

V. Quaeritur secundo: An promissio, vel donatio manifestata obligent ante acceptationem?

Respondeo cum Less. lib. 2. cap. 18. dub. 6., Bonac. loc. cit. punct. 4. Trull. dub. 4., & aliis communiter, regulariter nullam parere obligationem neque naturalem, neque civilem, seu neque in foro interno, neque in externo ante acceptationem; Ratio est, tum quia iure gentium, atque adeo iure naturae omnis promissio videtur involvere hanc tacitam conditionem, si acceptetur; tum etiam quia in omnibus aliis contractibus onerosis ubique gentium licitum est ante acceptationem poenitere, & revocare suam oblationem, ut patet in contractu sponsalium, Matrimonii, &c. Nec opus est expectare, donec alter acceptet, vel rejiciat; ergo id etiam verum erit in contractu donationis, aut promissionis: Unde fit, quod etiamsi donatio fuerit jurata, possit ante acceptationem revocari (modo iuramentum non sit per mo-

dum voti) quia scilicet iuramentum sequitur naturam actus, super quem cadit, & eandem conditionem imbibit. Et hinc etiam fit, quod mortuo donatario ante acceptationem donatio sit invalida, nec possit ab haereditibus acceptari; quia non fuit ad illos directa, nisi aliud constaret de intentione donatoris.

VI. Dixi, quod regulariter ante acceptationem non obligent, nam ff. *De pollicitationibus* statuitur, quod non possit revocari promissio facta Civitati ad instaurandas ruinas, vel ob honorem ab ea receptum, vel ad opus aliquod faciendum, si sit inchoatum; Immo praedictam legis dispositionem extendunt aliqui cum Molin. contra Laym. apud Dian. part. 3. tract. 5. resol. 107. ad donationes factas Ecclesiae, vel ad pias causas. Illud certum est, quod si fiat per modum voti talis promissio, dirigendo intentionem ad Deum, revocari non possit; In dubio autem an promissio facta ad causas pias fuerit facta per modum voti? Putat Trull. dubio 4. ex Sanchez, praesumendum esse, quod fuerit per modum voti, quia ita communiter contingit fieri. Praeterea in leg. *Jubemus*, Cod. *De emancipatione liberorum* praecipitur, ut donatio facta infanti ante acceptationem sit firma. Et donatio facta adulto praesenti in ipsius favorem, si taceat, censetur acceptata, ut communius docent cum Villalob. apud Trull. dub. 4. contra nonnullos.

VII. Dubium est, jure naturali, an positivo promissio ante acceptationem non obliget? Putant aliqui, quod solum jure positivo, aliter promissio facta Civitati non obligaret. Sed communius docent, quod jure naturali, ut probant rationes adductae pro conclusione. Ad id, quod objicitur, respondetur promissionem factam Civitati

tati non obligare ex natura sua, neque ex jure civili ante acceptationem, sed solum ex jure civili habetur, ut ante acceptationem non possit revocari, sicut posset ex natura sua. Unde fit, ut non teneatur promittens implere talem promissionem ante acceptationem; Immo non solum requiritur acceptatio facta a Civitate, sed etiam petitio, ut tenearis solvere; Nec tenetur promittens promissionem suam insinuare Civitati, cum nulla lex id præcipiat.

VIII. Notandum demum, quod, ut promissio sit valida in foro externo, requiritur præter acceptationem, quod exprimat causa, propter quam promittitur, aliter præsumitur errore, aut joco facta, ut notat Covarr. apud Trull. hic.

IX. Dubium est secundo, quomodo acceptari debeat promissio facta absentis?

Respondeo cum Less., & Trull., quod donatio per nuncium deferenda debet coram nuncio acceptari; nec sufficit, si acceptetur coram aliis; quia mens contrahentis ea esse solet, quod contractus non sit validus, nisi coram nuncio ad id destinato acceptetur. Si vero contractus fiat per literas, sufficit, quod literæ ad promissarium, vel donatarium pervenerint, si promissio, vel donatio sint gratuita; In onerosis vero contractibus requiritur ulterius, ut tibi vicissim per literas, aut per nuncium acceptatio, vel requisitio alterius innotescat. Quod si revocetur donatio, antequam acceptetur, distinguendum est, nam si revocatio innotescit nuncio, nuncius nihil potest operari; si non innotescit, subdistingendum est, nam vel nuncius solum refert donationem, & pariter talis donatio erit nulla; vel nuncius habuit mandatum faciendi donationem, & ejus acta valent, tribuuntque donatario jus ad rem, & dona-

tori injiciunt obligationem ad consensum, quia tenetur ratum habere, quod ex vi mandati bona fide ejus nomine gestum est.

X. Dubium est tertio, An post mortem donatoris possit valide acceptari donatio missa per Epistolam, aut per nuncium?

Respondeo cum Sanch. lib. 1. de Matrim. disp. 6., Trull. hic, & aliis, verius esse, quod possit valide acceptari; tum quia ex parte donatoris valida fuit, ex leg. *Nec ambigi*, Cod. *De donationibus*, & manet virtute impressa literis, vel nuncio, ut ad donatarium transeat; tum etiam quia gratia non expirat morte concedentis, ex Cap. *Si super gratiam*, *De officio delegati in 6.* in casu autem nostro habetur gratia, & non habetur in rigore loquendo mandatum, quod morte mandantis expiret, (ut plurimi Doctores putant apud Sanch., & Less.) si tamen datum sit mandatum Nuncio, vel Procuratori, ut nomine Principalis donet, si tunc donator ante acceptationem moriatur, donatio est nulla; nisi facta fuerit in favorem piæ causæ, quia id præsumendum est de mente mandantis, ut notat Covarr., & Less. num. 46.

XI. Hinc inferitur, quod si culpa nuncii donatio, verbi gratia, equi non fuerit facta ante mortem donantis, tunc nuncius non solum debeat restituere equum hæredibus defuncti, cum ad illos spectet, sed etiam pretium equi debeat dare donatario, ut notat Less., quia ex lege justitiæ tenebatur adhibere diligentiam debitam, ut mandatum in commodum donatarii impleat. Probabile tamen est ex eodem Less., & Sà, quod mandatum donantis sit gratia quædam, quæ non expiret morte mandantis, & juxta hanc sententiam nuncius non tenebitur ad duplicem hanc restitutionem, sed satisfaciatur, si equum det donatario jux-

juxta mandatum, quod habuit.

XII. Dubium est quarto, An si Petrus donet Paulo, verbi gratia, agrum cum onere, quod post quinquennium det centum Titio, possit Petrus revocare hoc onus, antequam a Titio acceptetur?

Respondeo cum Less. dub. 9., quod si acceptetur a Paulo donatio, eo ipso acquirit Titius jus ad centum, quod transit ad hæredes; dummodo acceptetur etiam a Titio: Quousque autem a Titio non acceptatur, semper a Petro revocari potest tale onus, non solum ante tempus, quo erat implendum, (verbi gratia, in casu adducto ante quinquennium) quod communiter docent, sed etiam, ut probabiliter docet Less. contra Clarum, elapso eo quinquennio, quia semper revocari potest donatio, antequam acceptetur.

XIII. Queritur tertio: Utrum promissio externa acceptata inducat obligationem gravem, an levem?

Respondeo, Cajet., Fernand., Henr., Meeratium, & alios apud Dian. part. 1. tract. 17. resol. 9., & part. 4. tract. 4. resol. 122., & apud Less. num. 14., probabiliter docere, quod tantum obliget ex fidelitate sub veniali, quando non sequitur alteri notabile nocumentum propter promissionem præstitam. Ratio est, quia frangere fidem in promissis, non opponitur justitiæ, sed fidelitati, seu veracitati; nam veracitas non solum obligat conformare dicta menti, sed etiam facta dictis, unde qui promissa non implet, perfidus, & mendax est; mendacium autem non est per se loquendo, nisi culpa venialis.

Alii cum Azor., Bonac., Sà probabiliter, & communiter docent obligare sub mortali, quod pluribus ostendit Less., Primo, quia jure civili omnis promissio facta per formulam stipulationis tribuit actionem in foro exter-

no, & promissor cogitur illam implere, ut omnes Doctores docent; ergo omnis promissio inducit gravem obligationem vel justitiæ, vel alterius virtutis valde affinis justitiæ; nam formula stipulationis non addit in conscientia majorem obligationem, quam habeat promissio sine tali formula; quæ idcirco requiritur ad tribuendam actionem in foro externo, ut constet, promissionem cum plena deliberatione esse factam. Præterquamquod quamvis jure Digestorum requisita fuerit stipulatio, ut promissio obliget pro foro externo, non requiritur tamen jure Codicis, ex leg. *Si quis argentum*, Cod. de *Donationibus*: Et jure Canonico ex Cap. 1. de *pañis*, datur actio ex promissione acceptata, etiamsi formula stipulationis non intervenerit, ut communiter Doctores docent; Quamvis requiratur expressio causæ, ne præsumatur error; quæ tamen præsumptio cessat in foro conscientie.

Secundo, quia ex promissione datur jus ad rem, quod transit ad hæredes Promissarii; Sicut obligatio promissoris transit ad ejus hæredes; huic autem juri respondet obligatio ex justitiâ, & ideo Promissarius dicit rem deberi, potest illam exigere, aut condonare, dicuntque homines communiter sibi injuriam irrogari, si promissio violetur.

Tertio, quia homines non solent acquiescere simplici assertioni, sed solent exigere promissionem; ergo promissio non obligat ex sola virtute veracitatis, sed justitiæ, vel fidelitatis, quæ sit justitiæ valde affinis.

XIV. In eo autem ex Less. distinguitur obligatio orta a justitiâ rigorosa ab obligatione orta ex fidelitate, quæ est justitiâ minus rigorosa; quia promissio non dat jus in re, sed solum jus ad rem, potestque multis de causis revocari, nec ita obligat, ut

violans promissionem teneatur etiam ad compensationem lucri cessantis; nemo enim sua liberali promissione censetur velle se ad id obligare, nisi exprimat. Præterea iustitia respicit debitum perfectum suo perfecto iuri debitum. At fidelitas, quia est iustitia imperfecta, respicit debitum imperfectum, seu debitum promissionis. Denique qui fide promisit liberaliter, quamvis peccaverit venialiter, non tenetur ullatenus implere promissum, si nullum ex promissione non præstita damnum alteri sequatur: Econtra qui promittit fide alteri vere repromittenti in contractu oneroso, non solum peccat mortaliter contra iustitiam, si sine causa id faciat; eo quod injuria gravis irrogaretur alteri inducendo illum cum tali dolo ad se obligandum; sed etiam tenetur ex iustitia ponere promissionem veram, & illam implere, quin satis sit refarcire damnum, quod inde sequitur, ut ostendemus agendo de Sponsalibus; & ratio est, quia id exigit obligatio iustitiæ, utæque utraque pars gravetur, & utraque verum consensum ponat: Quamvis si res est integra, & nullum damnum provenit Promissario, si promissum hoc non impleatur, ex Less., & Sylvest. non erit mortale, promissionem factam non servare, (ut si quis animo decipiendi promiserit puellæ nuptias) Immo poterit negare cum juramento coram Judice, se promississe. Hæc, & alia congerit Less., quæ Marat. tom. 2. tract. de Just. disp. 19. sect. 10. conatur dissolvere.

XV. Tertia demum sententia docet, quod obligatio promissionis dependeat ab intentione promittentis; cum enim promissio sit quædam lex privata, non obligat ultra voluntatem promittentis: Unde poterit quis obligare se vi promissionis ad solam culpam venialem, ut docet Sanch. lib. 1. de Matrim. disp. 9. num. 6., Henr., Rebel., Molin. disp.

262., & alii apud Bonac. de Promissione punct. 2. num. 10. Ad eum modum quo potest vovens obligare se ad culpam dumtaxat venialem, ut multi docent in materia gravi: Et qui non intendit se obligare per promissionem, præterquam conditionate (videlicet nisi detur incommodum aliquod, vel nisi aliud melius occurrerit) nullatenus obligabitur non posita ea conditione. In dubio autem utrum aliquis absolute, vel conditionate, sub gravi, an sub levi voluerit se obligare, judicandum est ex communiter in tali materia contingentibus, quia id præsumendum. Certe, ut notat Trull., promissiones eorum, qui solent leviter multa promittere, non sunt intelligendæ, quod fiant animo serio se obligandi, aut alteri jus tribuendi.

XVI. Præterea semper in promissione subintelligitur illa conditionalis, Nisi status rerum notabiliter mutetur: Sicut enim, ut notat Bonac. ex D. Th. In generali concessione non veniunt ea, quæ non esset quis verosimiliter concessurus, si in speciali peterentur, juxta Regulam 81. Juris in 6.; ita neque in gratuita promissione, aut in voto veniunt illi eventus, qui judicio prudentis viri fuissent verosimiliter excepti, si fuissent præcogitati.

Neque dicas, teneri ad perseverandum in Religione, qui illam vovit, etiam si non adverterit ad difficultates, quibus cognitis non vovisset; ergo etiam in omni promissione id erit verum.

Nam negatur consequentia. Disparitas est, tum quia judicio prudentis etiam debuisset hic perseverantiam in Religione vovere, adhuc cognitis difficultatibus; tum etiam quia status perpetuus semel electus non debet posse facile desereri; & ideo qui suscipit Ordines Sacros tenetur ad castitatem, etiam si non suscepturus esset Ordines Sacros, si scivisset illis votum esse an-

ne-

nexum; tum demum quia qui statum aliquem vult, implicite vult omnia, quae illi sunt annexa, & sibi debet imputare, si non advertit ad onera talis status: Secus tamen dicendum de notabili mutatione, quae est extrinseca rei promissae.

Notandum tamen, ut dicemus etiam cum de Sponsalibus, quod quamvis in potestate promittentis, vel voventis sit velle tantum sub veniali se obligare, quando obligatio pendet ab hominum voluntate; ut si quis voveat jejunare; at quando promissio ex constitutione Ecclesiae, vel ex lege Republicae, vel ex consuetudine obligat sub mortali, non est liberum promittenti velle se tantum sub veniali obligare; Unde non potest quis professionem religiosam emittere cum intentione obligandi se sub veniali; Nam ex institutione Ecclesiae talia vota obligant sub mortali; Nec potest aliquis contrahere matrimonium obligando se ad vinculum illud indissolubile tantum sub levi; Nec potest promittere matrimonium, seu contrahere sponsalia cum intentione obligandi se sub levi; nam ex institutione Ecclesiae, & ex consuetudine obligant haec sub gravi, ut ibidem ostendemus.

Notandum praeterea, quod ut promissio acceptata obliget sub mortali, requiritur materia notabilis, & quidem in majori quantitate, quam in furto, quia non adeo stricte obligat, quam furto. Less. num. 56. requirit quantitatem duplo majorem; Sanch. lib. 1. de Matrim. disp. 5. num. 24. cum Bonac. apud Trull., quantitatem quadruplo majorem. Additque Sanch., & Rodriq. contra Bonac., & Trull. apud Dian. part. 1. tract. 17. resol. 9. quod qui liberaliter promisit alteri unum Sacrum animo se obligandi, non peccaret graviter non servando promissum, quia in genere promissionis, & damnorum spiritualium est materia levis.

Neque dicas cum Bonac., quod si omittatur Sacrum ex voto promissum, est peccatum mortale; ergo etiam si omittatur Sacrum alteri promissum. Nam disparitas est, quia quantitas, quae dicitur notabilis relate ad furto, est etiam notabilis relate ad votum; At relate ad promissionem quantitas, ut sit notabilis, debet esse major: Quare sicut peccat mortaliter, qui Sacrum voto promissum omittit, ita peccaret mortaliter, qui Sacrum ex iustitia debitum propter stipendium acceptum omitteret, secus vero si liberaliter illud promississet, quamvis animo obligandi se ad illud graviter; cum non dependeat a nostra voluntate posse nobis imponere gravem obligationem in materia levi, ut communiter docent contra Fagund. apud Dian. part. 5. tract. 5. resol. 50., Trull. lib. 2. cap. 2. dub. 12. num. 13.; ubi ostendit ex Bonac., & Sanch. lib. 4. cap. 12. num. 19. peccare mortaliter, qui violat votum dandi carolenum pro celebratione unius Sacri, quia maxime id conducit ad cultum Dei, & censetur materia gravis: Quare juxta sententiam Sanch. loco laudato votum dandi eleemosynam pro celebratione unius Sacri est votum de materia gravi: Contra vero promissio facta homini de celebrando uno Sacro est materia levis.

XVIII. Quæritur quarto: An promissio ob turpem causam obliget in conscientia, verbi gratia, si promississeti Petro, ut occidat inimicum, vel foeminae, ut consentiat in turpitudinem?

Respondeo cum communi, quod ante operis patrationem promissarius non solum non tenetur implere promissionem, sed etiam tenetur illam revocare; nemo enim ad peccatum obligari potest, sed debet ab ipso se retrahere: Patrato tamen opere malo, communius Doctores docent cum Less. c. 18. num. 20. contra Navar., & Me-
din.,

din., quod teneatur promissum implere, non solum ex virtute fidelitatis, ut Medin. putat, sed etiam iustitiæ; quia præcessit contractus onerosus in-nominatus, Do ut facias; ergo si ille fecit, promissor tenetur ex iustitia præstare id, quod promisit: Quamvis enim peccatum non sit pretio æstimabile ex se, est tamen ratione periculi, damni, laboris, delectationis, &c. Sic non est simoniacus Sacerdos, qui pacificatur, quod dentur sibi centum, ut celebret in loco periculosissimo, quia non accipit centum pro Sacrificio, quod non est pretio æstimabile, sed pro periculo, cui se exponit. Probabilem tamen putat Less. loc. cit. opinionem oppositam, quam ex Covarr. confirmat, & ex communi Doctorum utriusque Juris docentium, quod qui aliquid promisit pro opere malo, quod legibus punitur, puta pro furto, homicidio, adulterio, &c., non teneatur promissum implere, etiam opere secuto; tum quia leges reddunt irritos huiusmodi contractus, ut videre est apud Bonac. de Restit. quæst. 3. punct. 3.; tum etiam ne promissarius inducatur ad scelus patrandum sub spe, quod sibi solvendum sit pretium promissum.

XIX. Rogabis hic, Quanam promissiones sunt universim irritæ?

Respondeo, jure naturali esse irritas promissiones, quarum impletio est illicita, cum nemo possit ad malum obligari; Jure vero positivo probabile est, ut diximus, esse irritas promissiones ob turpem causam, quæ legibus punitur, etiam opere secuto; Quamvis probabilius sit oppositum, quia leges non tollunt obligationem naturalem, sed adimunt tantum actionem in foro externo. Secundo, sunt irritæ promissiones, quibus adimitur facultas disponendi de rebus suis; ut si quis promittat alteri se non revocaturum testamentum, aut non facturum

Pars IV.

alium hæredem præter ipsum. Tertio, promissiones, quæ præbent occasionem peccandi, ut si quis promittat alteri se condonaturum obligationem restituendi, si furetur, si injuriam irroget, &c.; aut si quis pactum ineat cum depositario, ne teneatur de dolo; aut si uxor vivente viro promittat matrimonium ei, cum quo adulteratur, post mortem sui viri, aut si quis promittat alteri se collaturum beneficium, quod primo vacabit, ex Cap. de Testando apud Bonac. disp. 3. quæst. 11. punct. 5.

Notandum tamen, quod omnia huiusmodi pacta, quorum executio non est illicita, si iuramentum accesserit, servanda sint in foro conscientiæ ex obligatione iuramenti, quamvis pactum videatur contra bonos mores; Et ideo promissio usurarum iuramento firmata impleri debet, ex Cap. Doflores, de Jurejurando: Poterit tamen peti relaxatio iuramenti ab Episcopo, si in iis pactis aliqua injuria intercessit, ut notant Less., Bonac., Trull.; quia in his tantum casibus iuramentum de re licita non obligat; Primo, quando illud irritatur a Superiore, ut irritatur renunciatio jurata Novitii, quæ non fit facta cum licentia Episcopi, aut Vicarii intra duos menses ante professionem; Secundo, quando nemo valide acceptavit promissionem juratam; Tertio, iuramentum non confirmat contractum jure civili irritum, tam quando dolus intercessit, quam quando metu extortum est, & quando gravissima, & enormissima læsio in eo continetur, eo quod hæc dolo comparetur; unde non indiget relaxatione, ex Dian. part. 4. tract. 4. resol. 28. Verbi gratia, si vi, & dolo, vel per metum fiat alienatio fundi dotalis, renunciatio futuræ successione, contractus Minoris de re mobili sine licentia Curatoris, donatio inter virum, & uxorem, aut inter patrem,

R

& si.

& filium non emancipatum: Quamvis probabilior sit sententia, quod in his casibus requiratur relaxatio iuramenti ab Episcopo, ex eodem Dian. loc. cit., & Trull. de Iuramento confirmante contractus. Si tamen sine dolo, & vi huiusmodi contractus fiant cum iuramento, probabile est, quod non conferant jus iustitiae, unde relaxato iuramento rescindi possunt. Quarto, iuramentum non confirmat contractum irritum propter bonum commune, secus vero si sit irritum propter bonum privatum; Verbi gratia, iuramentum de extrahendis mercibus prohibitis, aut si Clericus juret se sistere coram Iudice laico: Sic etiam propter bonum commune probabiliter irritatur Contractus sponsalium metu extortus; unde si iuramentum accedat, non obligat, ut docet Dian. part. 3. tract. 4. resol. 278. ex Sanch. lib. 4. disp. 21.: Contra vero, qui jurat solvere pecuniam ludo prohibito perditam, tenetur solvere, quia talis contractus non prohibetur primario propter bonum publicum, ut notat Pal. lib. 3. tract. 14. disp. 2. punct. 4. num. 12., ubi docet, idcirco iuramentum de solvendis usuris obligare, quia fit ad vitandum majus malum.

ARTICULUS III.

Quinam donare possint, & quantum?

- I. Donare potest, qui pollet usu rationis, habetque dominium, ac liberam suorum bonorum administrationem, nisi id sibi veretur. Cui tamen prohibetur donatio, non prohibetur donatio remuneratoria.
- II. Quid de Prodigio, de Impubere, de Filiofamilias, de Minore? Quid de Uxore absque consensu mariti, de Beneficiariis, de Superioribus Regularium, ac de Subditis Regularibus?

- III. Licentia Religiosis data expendendi probabiliter non ita limitatur, ut si expendant ad usus turpes, peccent contra votum, & qui illam accipiunt, ad restitutionem teneantur.
- IV. Donatio inter filios, & Parentes quandonam est irrevocabilis?
- V. Inter conjuges est universim revocabilis, sed in multis casibus est irrevocabilis. Et quid, si superaddatur iuramentum?
- VI. Donatio omnium bonorum presentium, & futurorum est invalida; nisi fiat ad pias causas, aut fiat causa mortis, vel titulo oneroso. Quid si superaddatur iuramentum?
- VII. Sine insinuatione non est valida donatio, quae excedat valorem quingentorum solidorum, seu ad septingenta, & quinquaginta scuta Hispania; nisi tamen sit remuneratoria, aut fiat ad pias causas, vel causa mortis, aut si iuramento firmetur.

I. **C**ertum est, eos solos posse donare, qui habent & usum rationis, & dominium, ac administrationem bonorum, nisi iure positivo impediatur, ut diximus cum de Emphyteusi: Ubi notandum, quod ei, cui prohibetur donare, non prohibetur donatio remuneratoria, quae dicitur antidotalis, hoc est quae fit ob merita praecedentia, & ad remuneranda beneficia; haec enim non est proprie donatio (ut est, quae fit intuitu solius liberalitatis;). Sicuti nec est proprie donatio, quando quis solvit, quod promiserat: Contra vero, si Creditor debitum liberaliter remittat.

Sequitur hinc primo, quod amens, furiosus, & qui non est mentis compos, donare non possint; non enim pro tali tempore habent liberam administrationem bonorum, cum non utantur libertate.

II. Secundo, nec prodigus, qui a Magi-

Magistratu sub Curatore positus est, cum careat administratione, unde donatarius tenetur restituere, quod accepit.

Tertio, nec impubes, (hoc est mas ante decimum quartum, & foemina ante duodecimum annum,) quamvis possit ad pias causas donare.

Quarto, nec filiusfamilias, etiam pubes sine consensu, saltem tacito, Patris; nisi habeat bona castrensia, vel quasi castrensia: Quamvis si de his bonis donaverit profuse, itaut sentiat notabile damnum, possit restitutionem in integrum petere.

Quinto, nec Minores viginti quinque annis absque consensu Curatoris; Censetur autem talis consensus adesse respectu donationum, quae fieri solent ab aliis viris ejusdem nobilitatis, & Patrimonii.

Sexto, nec uxor absque mariti consensu, nisi de bonis paraphernalibus: Quamvis possit dare eleemosynam, & munera, juxta morem aliarum mulierum ejusdem loci, & conditionis, etiamsi maritus omnes eleemosynas illi prohibeat, ut notat Dian. part. 5. tract. 8. resol. 34.; Ubi cum Molin., Ledesm., Ban., Malder., Veg. contra Turrian. docet, posse inscio marito dare vigesimam partem annui proventus, eo quod hoc pertineat ad decentiam status, & maritus irrationabiliter sit invitus.

Septimo, nec Ecclesiastici possunt sine mortali donare, aut testari ad usus profanos de iis, quae ex fructibus beneficiorum decenti sustentationi superflua sunt: Quamvis qui ea accepit, ad restitutionem non teneatur, ut fuisse Barbof. lib. 3. de Jure universo cap. 27.; quia Clerici sunt vere domini fructuum suorum beneficiorum, etsi teneantur superflua disponere in opera pia.

Octavo, nec Superiores Regularium donare poterunt ad usus profanos,

verbi gratia, ad locupletandos sanguineos; & qui aliquid ab iis accepit, ad restitutionem tenetur; quia non sunt domini, sicut sunt Beneficarii, sed solum administratores, & oeconomi; Unde donare tantum possunt servando leges fidelis oeconomi, necnon Constitutiones, & consuetudines suae Religionis; Et juxta intentionem Ecclesiae, & suae Religionis poterunt de rebus Monasterii disponere; Ratio ulterior est, quia dominium bonorum Monasterii est penes Conventum, qui nec consentit, nec potest consentire in donationes factas ad usus profanos, cum talis potestas sit illi adempta per Sacros Canones: Unde illud dumtaxat poterunt donare, in quod Conventus ad id convocatus censetur rationabiliter consenturus. Hinc fit, posse Superiores Regularium, sicut alios habentes administrationem bonorum, facere donationes remuneratorias, quae merita, & obsequia non excedant; Possuntque etiam eleemosynas facere juxta rationabilem voluntatem Conventus, quia sic utiliter geritur res administrata.

Nono, nec subditi Regularium donare possunt sine licentia Superioris saltem probabiliter praesumpta, nec possunt cum licentia ad profanas causas disponere, seu ad illicita; quia Superiores ad haec dare licentiam non possunt; Unde qui aliquid ab iis accepit, tenetur restituere, juxta Bullam Clem. VIII. de Largit. munerum: Et Innoc. XII. in Constitutione de Facultate majoris Pœnitentarii habet, quod qui a Regularibus ultra valorem decem scutorum acceperit, contra Bullam Clem. VIII., exceptis rerum medicinalium, seu devotionis muneribus, ante factam restitutionem a Summo Pœnitentario non absolvatur; & infra praedictum valorem, non nisi facta eleemosyna in favorem Conventus, si caute fieri potest.

R 2

III. No.

III. Notat tamen Dian. part. 3. tract. 2. resol. 65., & part. 7. tract. 9. resol. 15., & tract. 11. resol. 22., ex Bann., Lopez, Rebel., Pellizar., Suar., Lugo contra Sanch., Lefs., probabiliter licentiam datam Religiosis expendendi non ita limitari, ut si expendant in usus turpes, peccent contra votum, & qui aliquid recipit, teneatur ad restitutionem: Ad eum modum, quo non potest dominus pignoris dare tibi facultatem, ut pignore utaris ad usus turpes; quando autem universim dat facultatem, ut eo utaris, non illam restringit, itaut peccet contra justitiam, si ad usus turpes utaris. Unde fit, Bullam Innoc. XII. intelligendam esse, si quis det aliquid contra Bullam Clem. VIII. dilapidando bona Monasterii, aut ubi est ambitionis suspicio.

IV. Quæritur nunc primo: An donatio inter filios, & parentes sit valida?

Respondeo, validam esse donationem factam a filiis de bonis castrensibus, vel quasi; vel si fiat de bonis filio a Principe datis, vel de iis, quorum pater non habet usumfructum; ut contingit, quando aliquid filio donatur sub ea conditione, ut pater non habeat usumfructum. Præterea donatio facta a patre filiis non est valida jure communi, si non fiat rei traditio, facta tamen traditione est infirma, seu revocabilis; (quamvis confirmetur morte patris, aut per emancipationem filii:) Est tamen irrevocabilis, si fiat causa dotis, & nuptiarum, ex leg. *Pomponius Philadelphus*; vel si sit remuneratoria pro obsequiis, vel si fiat filio emancipato, aut illegitimo, (sicut etiam quæ fit a Matre, vel aliis ascendentibus filio,) ut notat Hurtad. diff. 11., & sere in omnibus casibus, in quibus valet donatio inter Conjuges; Sicut etiam quando juramento confirmatur; nisi tamen filius atroci injuria patrem afficiat.

V. Quæritur secundo: An valida sit donatio inter Conjuges?

Respondeo, esse invalidam jure communi, itaut possit a donatore revocari, ne conjuges ex mutuo amore se spolient bonis suis; quamvis morte donatoris confirmetur, si facta sit traditio donatario superstiti. Ita ex leg. *Cum hic status*, ff. de *Donationibus inter virum, & uxorem*. Est autem firma donatio Conjugum, si sit remuneratoria pro obsequiis, si vir remittat uxori dotem debitam, si donet illi quid annuum, & donatio non excedat fructus dotis uxoris, si uxor auget dotem, si donatio fiat, ut donatarius assequatur dignitatem, verbi gratia, doctoratum, nobilitatem, &c.: Demum si donationi inter conjuges addatur juramentum de illa non revocanda, docent communius, quod juramentum sit servandum; Probabile tamen est ex Azor., & aliis apud Dian. part. 4. tract. 4. resol. 28., & Trull. lib. 7. cap. 16. dub. 5., quod juramentum adjectum non obliget, nec indigeat relaxatione, si vi, & dolo sit adjectum; Si vero sine vi, aut dolo adjectum sit, procul dubio servandum est. Sed probabile est ex Tambur. lib. 3. cap. 3. §. 6. Suar., Pal., & aliis, ut diximus cum de Juram., quod non confirmet contractum, seu non det donatario jus justitiæ; unde relaxato juramento a Pralato, potest donatio revocari; ut poterat, si juramentum non esset adjectum; Et ad relaxandum hoc juramentum datur sufficiens causa, ne homines assuescant contra leges disporre ultra usus non necessarios.

VI. Quæritur tertio: An possit quis donare valide omnia bona sua?

Respondeo, donationem omnium bonorum presentium, & futurorum jure communi esse invalidam, ex leg. *Stipulatio* apud Lefs.; quia sic redderetur homo impotens ad testandum, quod videtur esse contra bonos mores

res in Republica bene constituta. Est tamen valida talis donatio, Primo, si fiat ad pias causas, cum non possit invalidari talis donatio per jus Civile; Secundo, si fiat causa mortis, ut saepe fit inter conjuges, qui paciscuntur, ut superstes habeat omnia; Ratio est, quia haec donatio non tollit potestatem testandi, cum possit revocari; Tertio, si fiat titulo oneroso; verbi gratia, titulo matrimonii; quia haec donatio, cum non fiat ex liberalitate, non est proprie donatio; Quarto, si juramento firmetur, ut sentit Covarr., & Less. contra plerosque Jurisperitos; Ratio est, quia talis donatio non est contra bonos mores, perinde quasi sit quid illicitum, sed est contra bonos mores solum, quia expedit Reipublicae passim esse libertatem testandi; Quare sine peccato potest quis donare omnia bona sua, & consequenter, si juramentum non revocandi donationem accedat, erit servandum.

VII. Quæritur quarto: An ad valorem donationis universim requiratur insinuatio, seu manifestatio facta a donatore Judici, quod velit talem rem donare tali personæ?

Respondeo, jure naturali non requiri; sed requiritur ex leg. Sentimus jure communi, quando donatio excedit valorem quingentorum solidorum, (quorum quilibet valeat quatuordecim regales argenti, & novem mareviditos; unde quingenti solidi sunt ex Less. ad septingenta, vel septingenta, & quinquaginta scuta Hispaniæ,) quando autem dictum valorem non excedit donatio, etiam sine insinuatione est valida; Et eadem est ratio, si quis remittat aliquod debitum liberaliter.

Ubi notandum Primo, quod si donatio fiat sine insinuatione ultra dictam summam, solum est invalida quoad excessum, non vero relate ad talem summam. Secundo, quod dona-

tarius possit retinere excessum sic donatum, quousque a donatore, vel hæredibus repetatur. Tertio, quod donatio absque insinuatione est valida, etiam si excedat quingentos solidos, si juramento firmetur, ut notat Less. num. 160. ex Claro; Sicut etiam si sit remuneratoria, aut si fiat ad redemptionem captivorum, ad reparationem ædium incensarum, & ad quamcumque piam causam, ut communiter contra Gomez apud Less. docent; quia hujusmodi donationes non subsunt iuribus civilibus requirentibus insinuationem: Sicut etiam si filius renunciet hæreditatem, vel legatum, quod sperat ratione substitutionis; aut si Dux dividat spolia inter milites; Ac demum si donatio fiat causa mortis, ut tenet Clarus, ex leg. ult., Cod. de Donationibus causa mortis, contra Molin., & Gomez apud Trull. num. 3.

ARTIC. IV.

Quando possit Donatio revocari?

- I. Donatio causa mortis est revocabilis; Secus vero Donatio inter vivos.
- II. Potest tamen Donatio inter vivos revocari, etiam si sit acceptata, & res sit tradita, si sit inofficiosa, dummodo non sit facta ad pias causas.
- III. Revocari pariter potest, si deinde donatori proles nascatur, nisi huic privilegio expresse renunciet; Necnon ob ingratitude donatarii, nisi sit facta ob causam.
- IV. Donatio causa mortis revocari potest, tam si donatorem poeniteat facta donationis, quam si ea facta sit intuitu mortis imminentis. Necnon si donatarius præmoriatur.
- V. Si dubietur num donatio facta fuerit causa mortis, an inter vivos, præsumendum, quod sit inter vivos, nisi facta sit mentio mortis, quamvis

vis facta fuerit tempore infirmitatis. Quid dicendum de donationibus factis in testamento, aut codicillis, si non fiat mentio mortis?

I. **N**Otandum, donationem aliam esse inter vivos, aliam causa mortis: Dicitur inter vivos, quando quis sic donat, ut se vivo velit rem absolute, & simpliciter esse alterius: Dicitur causa mortis, cum quis sic donat, ut non velit rem absolute, & irrevocabiliter esse alterius, nisi post suam mortem.

II. Quæritur nunc primo: Quibus de causis revocari possit donatio inter vivos?

Respondeo, tribus de causis revocari posse, etiam si sit acceptata, & res tradita. Primo, si sit inofficiosa, id est contra officium pietatis paternæ in filios, puta quando Pater tantum donat, ut filii priventur sua portione legitima, ex *leg. i. Cod. de Inofficiosa donatione*: Si tamen ea sit facta Ecclesiæ, vel piæ causæ, non revocatur tota, sed solum usque ad legitimas filiorum; Immo possunt parentes minuere legitimas filiorum, tum per contractus onerosos, tum etiam ob donationem remuneratoriam, & ad piæ causas; quia talis donatio non est proprie donatio, cum non fiat ex liberalitate, sed est donatio ob causam. Non revocatur tamen talis donatio, nisi post mortem patris, quando debetur filiis legitima.

III. Secundo revocatur ratione proles de novo susceptæ, ut si quis prole carens donavit magnam partem bonorum; Etenim si nascatur proles, potest revocari donatio etiam jurata, quia præsumitur facta sub conditione, nisi nascantur filii, ex *leg. Si unquam, Cod. de Revocandis donationibus*; Nisi tamen donator expresse renunciaret privilegio laudatæ legis, *Si unquam*, etiam si ei nascantur filii; Quod si do-

natio facta sit Ecclesiæ, vel ad piæ causas, aut alicui ascendentium, videlicet patri, avo, &c., tunc non revocatur tota, sed solum quoad legitimas filiorum postea susceptorum; quamvis laudabiliter Ecclesia totum restituat propter ædificationem populi, ut fecit Aurelius Episcopus Chartaginis apud Less. num. 109.

Tertio, ob ingratitude, si scilicet donatarius injurias atroces in donatorem effuderit, aut impias manus injecerit, aut damnum grave eidem intulerit, aut si inopia pressum non aluerit, ut notat Sylvest. apud Trull.; Non potest tamen ob hanc causam revocari, si facta sit donatio propter obsequia, vel ad causam piæ, vel cum juramento non revocandi etiam data ingratitude; Sicut etiam si sit facta Ecclesiæ, aut Monasterio; quia tunc, ut notat Less., censetur facta Deo, & ob causam.

IV. Quæritur secundo: Quibus de causis revocari possit donatio causa mortis facta?

Respondeo, tribus etiam de causis; Primo si donatorem poeniteat donationis factæ; & hoc modo testamentata, & legata revocari possunt pro arbitrio usque ad mortem, Secundo, si quid donatum sit intuitu periculi mortis instantis; ut si quis in gravi morbo, vel instante prælio donet, elapso tali periculo censetur donatio revocata; Tertio, si donatarius præmoriatur; ut usuvenit in testamentis, & legatis: Secus accidit de donatione inter vivos, quæ non extinguitur morte donatarii, si sit acceptata, sed transit ad hæredes. Quod si donator promittat, se donationem non revocaturum, eo ipso talis donatio transit in donationem inter vivos, seu quæ dicitur irrevocabilis inter vivos.

V. Si tamen dubium sit, an donatio fuerit inter vivos, vel causa mortis? Azor., Bonac. hic punct. ult., & Cla-

Clarus ex communi sententia docent non esse judicandum factam causa mortis, nisi sit facta mentio mortis, etiam si fiat tempore infirmitatis. Idcirco Azor. docet, donationem in testamentis, & codicillis non censi factam causa mortis, nisi sit facta mentio mortis, quamvis Clarus oppositum sentiat.

ARTIC. V.

De Promissione, & Donatione Conditionali.

- I. Valida est donatio conditionata; & purificata conditione obligat, siue conditio sit de presenti, siue de praterito. Pariter si sit de futuro necessario, quin suspendatur obligatio usque ad purificationem conditionis.
- II. Si conditio sit de futuro contingenti, suspenditur obligatio usque ad eventum conditionis, sed donatio interim revocari non potest, nisi sit donatio causa mortis.
- III. Conditio impossibilis irritat donationem conditionatam; necnon quemcumque alium contractum, excepto contractu matrimoniali, & ultimis voluntatibus, in quibus habetur pro non adjecta.
- IV. Idem dicendum de conditione turpi; qua tamen reddit etiam irritum matrimonium, si sit contra ejus substantiam, videlicet contra bonum proles, fidei, & Sacramenti.
- V. Conditio isthac, Si non nupsieris, apposta ultimis voluntatibus, num habeatur pro non adjecta? Et quid de conditione, si Religionem non ingrediaris?

I. **N**on dubitatur, Promissionem, & Donationem sub conditione de presenti, aut de praterito esse validas, & obligare, si conditio sit purificata. Pariter est valida, & ob-

ligat tam promissio quam donatio sub conditione de futuro necessario, puta si cras sol orietur, quia nunc verum est conditionem esse adimplendam, & sic censetur promissio facta sub conditione de presenti, ut docent communiter apud Gomez cap. 12. de Legat., & Less.

II. Quæritur nunc primo; An promissiones, & donationes sub conditione de futuro contingenti ante eventum conditionis obligent, & an revocari possint?

Respondeo, promissiones, & donationes sub conditione de futuro incerto, exempli gratia, si fies Sacerdos, non obligare ad illas implendas ante eventum conditionis, sed obligationem interim esse suspensam; obligare tamen ad illas interim non revocandas. Ita communiter; Et ratio est, quia promissor, seu donator non intendit se obligare ad dandum non purificata conditione, atque adeo ante hujus eventum ad nihil tenetur: Debet tamen promissionem, ac donationem interim non revocare, quia cum promissio sit acceptata, acquirit jus promissarius, ne revocetur ante conditionis eventum: Excipitur tamen donatio conditionalis facta mortis causa; ex jure enim positivo in leg. *Qui mortis causa, ff. De mortis causa donationibus*, inest in hac donatione conditio isthac tacita, nisi illam revocavero.

III. Quæritur secundo; Num donatio sub conditione impossibili, verbi gratia, si lunam detraxeris; aut sub conditione turpi, verbi gratia, si hostem occideris, pariat ullam obligationem.

Respondeo, & dico primo: Conditio reapse impossibilis non suspendit obligationem donationis conditionatæ, cum non possit expectari eventus conditionis. Sed universim irritat donationem, seu promissionem, immo omnem

muem alium Contractum; circumscripto tamen contractu Matrimonii, nec non ultimis voluntatibus, videlicet institutione hæredis, fideicommissio, legato, & donatione causa mortis, in quibus conditio impossibilis, aut turpis illis adjuncta habetur pro non adjuncta, ut constat ex variis juribus apud Gomezium de Legatis cap. 12. num. 67., & Lessi. cap. 18. num. 123. Ratio, cur universim conditio impossibilis omnem contractum irritet, itaut nulla ex eo confurgat obligatio, est, quia conditio isthæc denotat non adesse consensum in contrahente, nisi forte aliquando joco superaddatur.

Ratio autem, cur conditio impossibilis non irritet contractum matrimoniale, sed in eo habeatur pro non adjuncta, est, quia Gregor. IX. in *Cap. fin. de Conditionibus appositis*, statuit in favorem Matrimonii, tam conditiones impossibiles, quam turpes, quæ non sunt contra substantiam conjugii, non irritare contractum, sed habendas esse pro non adjunctis. Verum quidem est, id statui solum pro foro externo, quod præsumit adesse in his casibus consensum internum; at si revera consensus internus non adesset, matrimonium procul dubio non esset validum: Sicut neque est validum Matrimonium pro foro externo, si conditiones appositæ sint contra substantiam matrimonii, videlicet aut contra bonum prolis, ut si dicatur, *contraho tecum, si generationem prolis evites*; aut contra bonum fidei, seu fidelitatis, ut si dicatur, *contraho tecum, si corpore quæstum facies*; aut contra bonum Sacramenti, quod est indissolubile, dicendo, *verbi gratia, Contraho tecum, quousque reperiam ditioem*.

Ratio vero, cur conditio impossibilis ex jure pariter positivo apud Gomez loc. cit. non irritet ultimas voluntates, sed habeatur pro non adje-

cta, est, quia mortuo testatore non habetur modus interpretandi ejus voluntatem, num scilicet joco, an serio talem conditionem apposuerit; & ideo ad vitandas lites statutum est, ut conditio impossibilis in his contractibus habeatur pro non adjuncta: Nec solum pro foro externo, ut in contractu matrimonii, & Sponsalium, in quo citra internum consensum non potest dari obligatio in conscientia; sed etiam pro foro interno, quia potest in iis potestas humana supplere consensum internum, quatenus bona externa subduntur dispositioni juris humani supposita justa causa; quæ de facto habetur in casu nostro.

IV. Dico secundo: Conditio turpis (quæ dici solet conditio jure impossibilis, quatenus poni nequit jure inviolato,) si sit de futuro, irritat donationem, & quemvis alium contractum; (quamvis, ut diximus ex Gregor. IX., in contractu matrimonii, & in ultimis voluntatibus habeatur pro non adjuncta, si non sit contra substantiam conjugii:) Quare donatio, ac promissio non obligat, si fiat sub conditione turpi, verbi gratia, *Dummodo hostem occidas*, aut, *Dummodo ab operibus honestis abstineas*. Ratio est, quia quando conditio ista est de futuro, contractus obligaret; aut alliceret ad peccatum, quod est rationi dissonum: Si tamen conditio turpis sit de præterito, aut de præsentibus, cum ad peccatum non alliciat, contractum non irritat; unde valide donatur, verbi gratia, *dos fœminæ, quæ fuit, aut est meretrix, si resipiscat*. Quod autem donatur alicui sub conditione alicujus sceleris, verbi gratia *Conjugatæ, si consentiat in adulterium*, quantumvis ante patratum facinus contractus sit invalidus; patrato tamen scelere probabilius solvendum est, ut alias diximus.

V. Quæritur tertio: An donatio ista con-

conditionata, Si non nuperis, appo-
sita ultimæ voluntati, puta Legato,
obliget, etiamsi donatarius nuperis;
unde conditio isthæc habeatur pro non
adjecta?

Respondeo, olim jure Digestorum
apud Lessi. numer. 123. conditionem
istam habitam fuisse ut non adjectam,
idque in favorem matrimonii. Deinde
jure Codicis habetur pro non ad-
jecta solum relate ad primas nuptias,
non vero relate ad secundas; unde
Legatum relictum viduæ sub conditio-
ne, quod iterum non transeat ad nu-
ptias, non debetur illi, si non maneat

in sua viduitate. Et similiter legatum
relictum alicui sub conditione, quod
Religionem ingrediatur, non purifica-
ta hac conditione illi non debetur.
Contra vero legatum relictum alicui
sub conditione, quod nubat, illi debe-
tur, quamvis Religionem ingrediatur;
idque in favorem status Religiosi; Et
probabilius id verum est, quamvis te-
stator expresse dicat se donare alicui
centum si nubat, non vero si Religio-
nem ingrediatur; cum enim talis con-
ditio pariter retrahat a Religione, ha-
benda est pro non adjecta, ut fufius
dicemus quæst. ult. art. 7. de Legatis.

Q U Æ S T I O IX.

De aliis præcipuis Contractibus.

A Genus breviter Primo, de Fideiussione, Affecuratione, Pignore, & Hy-
potheca. Secundo, de Deposito, Commodato, & Precario. Tertio,
de Contractu Societatis. Quarto, de Ludo, & Sponsione. Quinto, de Quasi
Contractibus. In postrema deinde quæstione agemus de Testamento, & Le-
gatis, quæ uberem disceptandi segetem subministrant.

A R T I C. I.

De Fideiussione, Affecuratione, Pigno-
re, & Hypotheca.

- I. Per fideiussione[m] homo suscipit alterius
promittentis obligationem in ejus de-
fectum.
- II. Non tenetur fidejussor solvere in iis
casibus, in quibus Principalis non
teneretur. Nec antequam petatur.
Quid si plures in solidum fidejube-
ant? Obligatio fideiussionis transit
ad heredes.
- III. Cura usuram potest aliquid a prin-
cipali debitore accipi pro fideiussio-
ne.
- IV. Per Affecurationem suscipit quis in
se periculum rei aliena. Et quidem
Pars IV.

si id fiat gratis, est promissio libe-
ralis; si fiat pro pretio, reducitur
ad venditionem. Quodnam sit pre-
tium justum Affecurationis?

- V. Per contractum Pignoris datur Cre-
ditori res mobilis in securitatem cre-
diti. Per Hypothecam res immobi-
lis remanet apud debitorem obligata
creditori in securitatem.
- VI. Res, qua vendi non possunt, nec
possunt in pignus dari, ut res sacra,
qua tamen in quibusdam casibus
& pignorari, & vendi possunt.
- VII. Hypotheca dicitur esse Tacita, quan-
do ex juris dispositione involvitur in
aliquo contractu, ut ratione dotis
hypothecantur bona mariti, & in
aliis casibus.
- VIII. Hypotheca generalis extenditur ad
bona omnia etiam futura, nec im-
pedi

S